

ศิลปะและดนตรีเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมใน ชุมชน: กรณีศึกษาตลาดน้อย

วรรณลักษณ์ อินทร์จันทร์^๑ เนธิมา สุวรรณวงศ์^๒ ประเสริฐ ราชมณี^๓ ศศิพงศ์ วงศ์ษา^๔

บทคัดย่อ

บทความวิชาการฉบับนี้ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อนำเสนอแนวทางการนำศิลปะและดนตรีเข้าไปมีส่วนร่วม (Art and Music intervention) เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยใช้ชุมชนตลาดน้อย ถนนเจริญกรุง เขตสัมพันธวงศ์ จังหวัดกรุงเทพมหานครเป็นกรณีศึกษาโดยมีวัตถุประสงค์ของการศึกษาเพื่อ 1) ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนตลาดน้อย 2) สร้างประสบการณ์เชิงสุนทรียะทางด้านศิลปะและดนตรีให้กับนักท่องเที่ยวโดยใช้การรับรู้ผ่านทางการมองเห็นและได้ยิน และ 3) เป็นกลไกที่นำมาใช้ขับเคลื่อนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้แก่ชุมชนโดยการมีส่วนร่วมเพื่อสร้างจุดดึงดูดให้กับนักท่องเที่ยว สร้างรายได้ให้คนในชุมชน และขับเคลื่อนเศรษฐกิจของชุมชน จากการศึกษาพบว่า การนำศิลปะและดนตรีเข้าไปมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนตลาดน้อย เป็นการนำมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนที่มีอย่างหลากหลาย เช่น สถาปัตยกรรม ประเพณี วิถีชีวิต เป็นต้น มาสร้างคุณค่าและมูลค่า โดยบทบาทของศิลปะและดนตรีที่เข้าไปมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนตลาดน้อย เป็นการสร้างประสบการณ์เชิงสุนทรียะทางด้านศิลปะและดนตรีให้กับนักท่องเที่ยว โดยใช้การรับรู้ผ่านทางการมองเห็นและได้ยิน “ตา ดู หู ฟัง” และเป็นกลไกที่นำมาใช้ขับเคลื่อนการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้แก่ชุมชนโดยการมีส่วนร่วมกับชุมชน เพื่อสร้างจุดดึงดูดให้กับนักท่องเที่ยว สร้างรายได้ให้คนในชุมชน และขับเคลื่อนเศรษฐกิจของชุมชน ทั้งนี้ การใช้พื้นที่ด้านศิลปะและดนตรีควรคำนึงถึงผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นแก่ชุมชน ได้แก่ ปัญหารบกวนด้านเสียง สิ่งแวดล้อม และพื้นที่การของการวางชิ้นงานด้านศิลปะ เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้มีความสอดคล้องเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับชุมชนอย่างแท้จริง

คำสำคัญ: ศิลปะและดนตรีที่มีส่วนร่วมในพื้นที่, การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม, ตลาดน้อย

^๑ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา E-mail: wannaruck.lnn@bsru.ac.th

^๒ อาจารย์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา E-mail: natima.su@bsru.ac.th

^๓ อาจารย์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา E-mail: prasert.r@nrru.ac.th

^๔ อาจารย์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา E-mail: sasipong.w@nrru.ac.th

วันที่รับบทความ: 12 ตุลาคม 2564 วันที่แก้ไขบทความ: 26 ธันวาคม 2564 วันที่ตอบรับบทความ: 27 ธันวาคม 2564

Art and Music Intervention to Promote Cultural Tourism: A case study Talad Noi

Wannaruck Innchan^a Natima Suwanwong^b Prasert Rachmanee^c Sasipong Wongsad^d

Abstract

This article aims to describe how art and music intervention can enhance cultural tourism in Talad Noi at Charoen Krung area in Sampanthawong located in Bangkok. The targeted area was chosen as a subject of a case study with the following objectives. 1) To enhance the cultural tourism in the area, 2) To create aesthetic experience in arts and music for tourists through sights and sounds, and 3) To use these arts and music as the mechanisms to promote the cultural tourism through community's participation. The ultimate goal is to create tourism attractiveness, generate the incomes for the locals and enhance the community's enterprises. The results showed that an in-depth study of its cultural heritage such as architecture, festivals, and the lifestyle of the people can create value. "Tadu Hufang" (a combination of sights and sounds) is used to create aesthetic experience for tourists. "Taadoo Huufung" employed as an intervention will place Talad Noi on the map as a tourist destination and will generate income for the community. However, concerns have been voiced about possible environmental threats such as air pollution, noise pollution, and site-specific art damage. Such potential problems will be dealt with to reap the benefits of cultural tourism and also further unite the people of Talad Noi as one.

Keywords: Art and Music intervention, cultural tourism, Talad Noi

^a Assistant Professor, Faculty of management science, Bansomdej Chaopraya Rajabhat University E-mail: wannaruck.inn@bsru.ac.th

^b Instructor, Education faculty, Bansomdej Chaopraya Rajabhat University E-mail: natima.su@bsru.ac.th

^c Instructor, Faculty of Humanities and Social Science, Nakhon Ratchasima Rajabhat University E-mail: prasert.r@nru.ac.th

^d Instructor, Faculty of Humanities and Social Science Nakhon, Ratchasima Rajabhat University E-mail: sasipong.w@nru.ac.th

Received: 12 October 2021 Revised: 26 December 2021 Accepted: 27 December 2021

บทนำ

แผนพัฒนากรุงเทพมหานคร 20 ปี (พ.ศ. 2556-พ.ศ. 2575) ได้กำหนดประเด็นยุทธศาสตร์เกี่ยวกับศูนย์กลางทางการท่องเที่ยวระดับโลกในยุทธศาสตร์ย่อยที่ 6.3 ไว้ว่า “จุดขาย” ของกรุงเทพมหานครที่เป็นข้อได้เปรียบในการพัฒนาสู่การเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยว ได้แก่ กรุงเทพมหานครมีแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม สถานบริการทางการแพทย์ที่ทันสมัยและแหล่งเรียนรู้และให้บริการด้านการแพทย์แผนไทย ที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวจำนวนมากกว่า 300 แห่ง อีกทั้งยังมีโรงแรมชั้นนำระดับ 4-5 ดาว ที่มีความโดดเด่นในด้านบริการและอาหารชั้นเลิศจำนวนมากมายและที่สำคัญ คือ กรุงเทพมหานครเป็นศูนย์กลางการคมนาคมขนส่งทางอากาศในภูมิภาคอาเซียน ดังนั้น กรุงเทพมหานครจึงเป็นจุดแรกของประเทศไทยที่นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ได้มาสัมผัสเมื่อเดินทางมาถึงจากการที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจในเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของประเทศไทย กรุงเทพในฐานะเมืองหลวงแห่งวัดวัง สถาปัตยกรรมและวิถีชีวิตที่แสดงออกถึงวัฒนธรรมอันงดงามของไทย จึงเป็นที่สนใจของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติเป็นอย่างยิ่ง จากการสำรวจพฤติกรรมนักท่องเที่ยวพบว่า มีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติจำนวนไม่น้อยที่ระบุว่า เข้ามาท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวในกรุงเทพมหานครประเภทวัฒนธรรม และประวัติศาสตร์โดยเฉพาะ แสดงให้เห็นถึงโอกาสของกรุงเทพมหานคร ในการพัฒนาให้เป็นเมืองที่มีชื่อเสียงด้านแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Strategy and Evaluation Department, 2020)

ตลาดน้อยเป็นหนึ่งในย่านชุมชนเก่าแก่ของเขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร มีประวัติศาสตร์ของชุมชนมากกว่า 200 ปี และมีมรดกวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่า เช่น โบสถ์กาลหว่าร์หรือวัดแม่พระลูกประคำ บ้านโชงโศกที่มีอายุราว 200 ปี ศาลเจ้าร่อนหว่องกงหรือศาลเจ้าโรงเกือก และศาลเจ้าโจวซือกง เป็นต้น ตลอดจนความเชื่อ วิถีชีวิตที่ส่งต่อจากรุ่นสู่รุ่นมาอย่างยาวนาน ปัจจุบันตลาดน้อยได้รับการพัฒนาและส่งเสริมให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของกรุงเทพมหานคร มีการจัดกิจกรรมในพื้นที่เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างหลากหลาย เช่น งาน Awakening Bangkok ที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวด้วยงานศิลปะและแสงสีที่น่าตื่นตาตื่นใจ งาน Bangkok Design Week มีกิจกรรมที่หลากหลายเช่นงานศิลปะ ดนตรี ภาพยนตร์ เป็นต้น เห็นได้ว่าตลาดน้อยเป็นชุมชนวัฒนธรรมที่มีศักยภาพในการที่จะนำมรดกทางวัฒนธรรมมาสร้างคุณค่าและมูลค่าเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว แนวทางในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้กับชุมชนตลาดน้อย ใช้แนวคิด การนำศิลปะและดนตรีเข้าไปปฏิสัมพันธ์ (Art and Music intervention) ในชุมชน ศิลปะเป็นงานสร้างสรรค์ที่ถ่ายทอดแนวคิดให้แก่ผู้ชมได้สัมผัส เรียนรู้ โดยตั้งเอาประสบการณ์ของตนเองร่วมไปกับผลงานนั้น ๆ ผ่านการมองเห็น ส่วนดนตรีก็เป็นงานสร้างสรรค์ที่สามารถดึงเอาประสบการณ์ของผู้ชมได้มากเช่นเดียวกับศิลปะซึ่งผ่านการรับรู้ด้วย

เสียง ปัจจุบันบทบาทของดนตรีและศิลปะไม่ใช่แค่การสร้างสุนทรียะให้กับมนุษย์เท่านั้น แต่ได้มีการนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการสร้างคุณค่าและมูลค่าให้กับพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยการแสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชน บอกเล่าประวัติศาสตร์ สร้างจุดขาย ดึงดูดนักท่องเที่ยว การนำศิลปะและดนตรีเข้ามาใช้เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้กับชุมชนตลาดน้อย เป็นการสร้างจุดดึงดูด เป็นการสร้างประสบการณ์ใหม่ ๆ ให้แก่นักท่องเที่ยวที่จะได้สัมผัสและเรียนรู้เพื่อให้เกิดความรู้สึกร่วมไปกับวัฒนธรรมของชุมชนผ่านกระบวนการมองเห็นและการได้ยิน ดังนั้นศิลปะและดนตรีจึงเป็นการสร้างสุนทรียะให้กับนักท่องเที่ยวและประชาชนทั่วไป ที่สำคัญเป็นกลไกที่สามารถนำมาใช้ขับเคลื่อนและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อสร้างเศรษฐกิจให้แก่ชุมชนและประเทศต่อไป

เนื้อหา

ชุมชนทางวัฒนธรรม : ตลาดน้อย

ชุมชนตลาดน้อยเป็นพื้นที่สายวัฒนธรรมจีน ไทยและฝรั่ง ที่ติดกับแม่น้ำเจ้าพระยาฝั่งตะวันออก ซึ่งปัจจุบันตั้งอยู่ในเขตสัมพันธวงศ์ จังหวัดกรุงเทพมหานคร มีช่องทางการคมนาคมหลักสองทางคือทางบกและทางน้ำมีถนนเจริญกรุงเป็นเส้นทางสัญจรหลัก โดยมีรถประจำทาง รถไฟฟ้าใต้ดิน และเรือต่วนแม่น้ำเจ้าพระยา

จากการศึกษาแหล่งที่มาของชุมชนชาวตลาดน้อยพบว่า มีกลุ่มชนชาวจีนเชื้อสายฮกเกี้ยนได้อพยพมาตั้งถิ่นฐานอาศัยอยู่ในพื้นที่แห่งนี้ตั้งแต่ยุคสมัยกรุงธนบุรีเพื่อทำการค้าสำเภาจนล่วงเลยมาจนถึงยุคสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น และยังพบอีกว่าในปี พ.ศ. 2333 พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ในรัชสมัยรัชกาลที่ 1 พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ทรงโปรดเกล้าพระราชทานที่ดินในพื้นที่แถวตลาดน้อยให้กับชาวจีนที่มีชื่อว่า “เจ้าสัวอ่องไ่ผู้” เพื่อให้เป็นที่อยู่อาศัยพร้อมทั้งสร้างอาคารรูปทรงจีน (เก๋งจีน) ในพื้นที่ดังกล่าวในสมัยนั้นตลาดน้อยมีชื่อว่าบ้าน “โรงกระทะ” เนื่องจากผู้คนในชุมชนแห่งนี้มีความชำนาญด้านการตีเหล็กและการหลอมภาชนะ หลังจากนั้นพื้นที่บริเวณนี้ได้พัฒนาเป็นย่านเชิงกงรวมทั้งมีการสร้างตลาดขึ้นมาเพื่อเป็นแหล่งศูนย์รวมทางการค้าเรียกว่า “ตลาดเกียะ” จนในที่สุดได้หล่อหลอมจนกลายเป็นชุมชนตลาดน้อยในปัจจุบัน (Ratchatapattanakul, 2003)

จากผู้อพยพสู่การเป็นผู้อาศัยก่อให้เกิดเป็นมรดกทางวัฒนธรรม (Cultural Heritage) ของชุมชนซึ่งได้พัฒนาสัมพันธ์ไปกับการเติบโตของกรุงเทพมหานคร การก่อสร้างอาคารบ้านเรือน และศาสนาสถาน ก่อให้เกิดวิถีชีวิต ศิลปะ ศาสนาและความเชื่อสืบทอดจากบรรพบุรุษ โดยได้แยกมรดกทางวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมาในชุมชนตลาดน้อยแห่งนี้ออกเป็น 3 ส่วน (Lamrat and Disatapundhu, 2018) ได้แก่ส่วนที่ 1 โครงสร้างพื้นฐานประกอบด้วย แม่น้ำ ถนน ตรอก และอุโมงค์ มีท่าเรือสำคัญชื่อว่า “โปเส้ง” ซึ่งเป็นศูนย์กลางการค้าสินค้าประเภทยาสมุนไพร พื้นถนนมีร่องรอยที่ใช้ในการคมนาคมและ

ยังคงพบร่องรอยของทางรรางบนถนนให้เห็นจนถึงในปัจจุบัน ส่วนที่ 2 ศาสนสถานและความเชื่อ โบสถ์กาลหว่าร์ที่มีอายุถึง 128 ปี เป็นโบสถ์ที่เก่าแก่ที่สุดแห่งหนึ่งในยุคสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ศาลเจ้า “โจวซือกง” เป็นศาสนสถานอีกแห่งหนึ่งที่อายุมากกว่า 200 ปี มีชื่อเสียงในการจัดประเพณีกินเจและเป็นศูนย์กลางของชาวฮกเกี้ยนในยุคปัจจุบัน ส่วนที่ 3 ตึกเก่าแก่ อาคารเก๋งจีน “โชวเฮงไถ่” ที่มีอายุมากกว่า 220 ปี เป็นคฤหาสน์จีนแบบฮกเกี้ยน ซึ่งปัจจุบันถูกส่งต่อสู่ลูกหลานกลายเป็นสถานที่สอนค่าน้ำและร้านอาหารแพ “อาคารไทยพาณิชย์สาขาลาดน้อย” เป็นสถาบันการเงินหรือธนาคารแห่งแรกของประเทศไทย เป็นต้น (City Planning Department, 2015)

ชุมชนตลาดน้อยที่อุดมไปด้วยร่องรอยประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมตั้งแต่ปลายสมัยกรุงธนบุรี ส่งต่อสู่ยุคกรุงรัตนโกสินทร์จนเกิดเป็นอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม (Cultural identity) ปัจจุบันรัฐบาลมีนโยบายส่งเสริมสนับสนุนมุ่งเน้นการพัฒนาชุมชนโบราณและชุมชนวัฒนธรรมที่มีศักยภาพ โดยยกระดับสถานที่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้โดดเด่น ตลอดจนตอบโจทย์แผนการพัฒนาชาติ ส่งเสริมความอยู่รอดของชุมชนอย่างยั่งยืน อีกทั้งยังส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนและของประเทศชาติให้ประสบผลสำเร็จในที่สุด

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชนตลาดน้อย

“การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นการศึกษาหาความรู้ในพื้นที่หรือบริเวณที่มีคุณลักษณะที่สำคัญทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม มีการบอกเล่าเรื่องราวในการพัฒนาทางสังคมและมนุษย์ผ่านทางประวัติศาสตร์ อันเป็นผลเกี่ยวเนื่องกับวัฒนธรรม องค์ความรู้ และการให้คุณค่าของสังคม โดยสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าหรือสภาพแวดล้อมอย่างธรรมชาติ ที่สามารถแสดงออกให้เห็นถึงความสวยงามและประโยชน์ที่ได้รับจากธรรมชาติ สามารถสะท้อนให้เห็นถึงสภาพชีวิต ความเป็นอยู่ของคนในแต่ละยุคสมัยได้เป็นอย่างดี ไม่ว่าจะเป็นสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม หรือขนบธรรมเนียมประเพณี” (Pinkaeo, 2013) ตลาดน้อยเป็นชุมชนทางวัฒนธรรมที่หน่วยงานภาครัฐและเอกชนได้เข้ามามีส่วนร่วมกับคนในชุมชนซึ่งเป็นเจ้าของพื้นที่ ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยการนำศิลปะและดนตรีเข้าไปมีส่วนร่วมในชุมชน เพื่อพัฒนาชุมชนให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อาทิ สตรีทอาร์ต (Street Art) ที่ศิลปินมากมายได้ร่วมกันสร้างสรรค์ผลงานไว้นกกำแพงให้นักท่องเที่ยวได้เก็บภาพประทับใจ และร่วมสร้างประสบการณ์ใหม่ๆไปกับวัฒนธรรมในชุมชน การจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว เช่น Awakening Bangkok ที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวด้วยงานศิลปะและแสงสีที่น่าตื่นตาตื่นใจ เป็นต้น

แนวทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม คือ การนำจุดแข็งทางด้านมรดกวัฒนธรรมในชุมชนตลาดน้อย เช่น สถาปัตยกรรมที่ทรงคุณค่า ภูมิปัญญาของคนในชุมชน และประเพณีที่สืบทอดกันมาอย่างยาวนาน เป็นต้น มาสร้างคุณค่าและมูลค่า ด้วยการพัฒนาพื้นที่ สร้างแรงดึงดูดใจ สร้างจุดขายและความน่าสนใจให้แก่ นักท่องเที่ยว ตลอดจนจนสามารถสร้างประสบการณ์ใหม่โดยใช้การสังเกต และ

ประสาทการรับรู้ตามประสบการณ์ของของนักเที่ยวแต่ละคน เพื่อให้นักท่องเที่ยวเรียนรู้และทำความเข้าใจในวัฒนธรรมของชุมชนตลาดน้อย ซึ่งเป็นชุมชนวัฒนธรรมที่มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวบวกกับการใช้ศาสตร์ทางด้านศิลปะและดนตรีเข้าไปมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบทบาทของศิลปะและดนตรีที่เป็นทั้งศาสตร์ด้านสุนทรีย์และการนำมาใช้แทรกแซงในชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว ร่วมกับการส่งเสริมและสนับสนุนจากหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน ตลอดจนชาวบ้านในพื้นที่ ช่วยพัฒนาชุมชนตลาดน้อยให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีชื่อเสียงของกรุงเทพมหานคร

ประสบการณ์เชิงสุนทรียศาสตร์ผ่านงานศิลปะและดนตรี

ประสบการณ์เชิงสุนทรียศาสตร์ผ่านงานศิลปะ

ศิลปะทางด้านทัศนศิลป์ ถือเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างประสบการณ์เชิงสุนทรีย์ให้กับสังคมและชุมชน ผ่านระบบประสาทสัมผัสทางการมองเห็น มีหน้าที่เพื่อขัดเกลาและจรรโลงจิตใจให้คนในสังคมเห็นคุณค่าของความคิด ความงาม และความจริงของสิ่งต่างๆรอบตัว

อิมานูเอล คาน ได้กล่าวถึงประสบการณ์สุนทรีย์ไว้ว่าเป็นการตัดสินใจความงามบนความรู้สึกที่วางอยู่บนความถูกต้องของการรับรู้ผ่านผัสสะในแต่ละคน ซึ่งไม่อาจนำมาเป็นข้อสรุปร่วมกันได้ ส่วนจอห์น ดิวอี้ (John Dewey) นักปรัชญาในสาขาการศึกษาลัทธิปฏิบัตินิยม กล่าวถึงประสบการณ์สุนทรีย์ว่าเป็นประสบการณ์ที่ต่างไปจากประสบการณ์ชีวิตประจำวันอย่างสิ้นเชิง เนื่องจากเป็นประสบการณ์ที่ผู้ชมถูกกระตุ้นจากสิ่งเร้าที่มีความเด่นชัดพิเศษกว่าปกติ ซึ่งเอ็ดมันด์ เฟลแมน ก็ได้เสริมในส่วนของเราที่เด่นชัดว่า ได้แก่ ความสดใส ความเข้มข้น ความโดดเด่น ความเป็นกลุ่มก้อน ซึ่งหากผู้ชมได้รับสิ่งเร้าดังกล่าว ก็อาจเกิดประสบการณ์สุนทรีย์ได้ ทำให้ผู้ชมเกิดความสนใจ จดจำ และเกิดปัญญา (Pichayapaiboon, 2017) ดังนั้น เพื่อให้ผู้ชมได้รับประสบการณ์สุนทรีย์การสร้างงานศิลปะจึงควรคำนึงถึงสุนทรีย์ธาตุ ดังต่อไปนี้

(1) ความงาม เกิดจากรูปร่างรูปทรงที่ได้สัดส่วนงดงามลงตัว และคุณภาพของสิ่งที่รับผ่านผัสสะทั้ง 5 ที่ชัดเจน รวมทั้งการจัดองค์ประกอบทางทัศนะที่งดงามลงตัว เป็นต้น

(2) ความแปลกหูแปลกตา เป็นสิ่งเร้าที่สร้างประสบการณ์ปัญญา สิ่งเร้าที่เป็นความแปลกผ่านผัสสะย่อมสร้างการจดจำติดตรึงประทับใจ ให้กลายเป็นเรื่องเล่าสู่กัน นอกจากนี้ความตลกขบขันก็เป็นประสบการณ์ ปัญญาที่สร้างความแปลกประหลาดใจจากที่เคยคิด หรือเคยรู้มาก่อน

(3) ความน่าทึ่ง สร้างความอัศจรรย์ใจให้กับบุคคลที่ได้สัมผัสด้วยภาวะจิตใจที่เปี่ยมด้วยความตื่นเต้นศรัทธาต่อสิ่งที่ตนได้สัมผัส อาจยกย่องเทิดทูนไว้เหนือตน เกิดอาการขนลุกน้ำตาไหลพรากหรือร้องให้ออกมาด้วย ความตื่นตันใจ (Pichayapaiboon, 2017)

เนื่องจากประสบการณ์สุนทรียะเป็นความรู้สึกที่รับรู้ผ่านผัสสะของแต่ละคนที่อาจชอบหรือไม่ชอบ ตามแต่ประสบการณ์เฉพาะบุคคล ไม่สามารถนำมาเป็นข้อสรุปร่วมกันได้ ดังนั้นนอกเหนือจากประสบการณ์ทางสุนทรียะแล้ว ศิลปินจึงควรถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิดและสติปัญญาในการสร้างผลงานศิลปะด้วยเช่นกัน

ประสบการณ์เชิงสุนทรียศาสตร์ผ่านงานดนตรี

ดนตรีเป็นศาสตร์แห่งการสร้างสรรคผ่านการผสมผสานของเสียงและจังหวะรวมถึงองค์ประกอบอื่นๆ เพื่อให้เกิดความงามและรับรู้สุนทรียะแห่งความงามเหล่านี้ผ่านการได้ยิน ในการเข้าถึงความงามนั้นขึ้นอยู่กับประสบการณ์และรสนิยมของแต่ละคน ซึ่งแต่ละการรับรู้รับฟังล้วนก่อให้เกิดประสบการณ์แก่ผู้รับรู้ทั้งสิ้น มนุษย์เรียนรู้และพัฒนาความงามในเชิงสุนทรียะของดนตรีมาตั้งแต่อดีตกาลและดนตรีเองก็ได้ถูกนำมาใช้ในบริบทของทุกช่วงชีวิตมนุษย์ตั้งแต่เกิดจนตาย เพื่อบอกความหมายเรื่องราวและความรู้สึกต่างๆ ทั้งดนตรีที่สื่อสารด้วยภาษาที่ความหมายที่ชัดเจนและดนตรีที่บรรเลงเพื่อสื่อสารถึงอารมณ์และตอบสนองความรู้สึกที่อยู่ในใจ

การฟังเป็นสัมผัสทางเดียวที่สามารถรับรู้ความงามและสุนทรียะของดนตรีได้ซึ่งการฟังนั้นสามารถแบ่งได้เป็น 4 ลักษณะดังนี้ (Suan Sunandha Rajabhat University, 2003).

(1) การฟังแบบผ่านหู (Passive Listening) คือ การฟังที่ผู้ฟังไม่ได้ตั้งใจฟังเป็นเพียงการได้ยินเสียงดนตรีในขณะที่ผู้ฟังมีกิจกรรมอยู่

(2) การฟังแบบสัมผัส (Sensuous Listening) ผู้ฟังมีความตั้งใจมากและได้รับความพอใจ จากการจดจ่อต่อเสียงที่ได้ยินเป็นการชอบหรือติดใจเสียงของเครื่องดนตรีอย่างใดอย่างหนึ่งจึงเลือกฟังเฉพาะอย่างจากวงดนตรี

(3) การฟังด้วยอารมณ์ (Emotional Listening) การฟังแบบนี้ขึ้นอยู่กับทัศนคติและอารมณ์ความรู้สึกของผู้ฟัง ผู้ฟังจะมีการตอบสนองต่อดนตรีที่เร้าอารมณ์และความรู้สึก ดนตรีสามารถสร้างประสบการณ์ที่ยิ่งใหญ่ประทับใจผู้ฟังได้

(4) การฟังด้วยความซาบซึ้ง (Perception Listening) เป็นการฟังเพลงในระดับสูง คือ ต้องอาศัยความตั้งใจจดจ่อต่อดนตรีมาก และสามารถรับรู้ทุกอย่างที่ดำเนินไปกับดนตรีได้ การฟังแบบนี้ต้องอาศัยการศึกษาและสังเกตทักษะด้านการฟังมาก ผู้ฟังต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบทเพลงที่จะฟัง องค์ประกอบในการรับรู้สุนทรียะทางดนตรีนอกจากจะเริ่มต้นจากคีตกวี นักประพันธ์ หรือผู้แต่งซึ่งได้บรรจงสร้างสรรค์บทเพลงต่างๆ และถ่ายทอดความงามของเสียงดนตรีผ่านเสียงเครื่องดนตรีโดยนักดนตรีเองแล้ว ผู้ฟังก็ถือเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้การถ่ายทอดสุนทรียะทางดนตรีนั้นครบองค์ประกอบ โดยในแต่ละบทเพลงที่สื่อสารออกมานั้นอาจมีความหมายอยู่เบื้องหลังเพื่อต้องการให้ผู้ฟังได้รับรู้ ซึ่งการ

รับรู้ย่อมเกิดความรู้สึกและสร้างประสบการณ์ใหม่ให้แก่ผู้ฟัง อันอาจจะนำมาซึ่งการค้นหาคำความหมายที่มาและเรื่องราวของบทเพลงต่าง ๆ ก็เป็นไปได้

แนวคิดประสบการณ์เชิงสุนทรียศาสตร์ผ่านงานศิลปะและดนตรี

การมีส่วนร่วมระหว่างศิลปะและดนตรีกับชุมชนเป็นประสบการณ์เชิงสุนทรียะที่มีพลังในการสร้างความเปลี่ยนแปลงอย่างมาก งานศิลปะและดนตรีกับชุมชนเป็นสิ่งที่ต้องอาศัยความร่วมมือกันของหลายภาคส่วน ไม่ว่าจะเป็นศิลปินทั่วไป ศิลปินในท้องถิ่น นักวิจัย คนในชุมชน รวมถึงหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน

ธรรมชาติของมนุษย์นั้นชอบเสาะแสวงหาความรู้และประสบการณ์ใหม่อยู่เสมอ การเดินทางท่องเที่ยวก็ถือเป็นอีกวิธีหนึ่งซึ่งปัจจุบันการท่องเที่ยวนอกจากเป็นกิจกรรมที่ช่วยในการผ่อนคลายแล้ว ยังสามารถช่วยเพิ่มประสบการณ์และการเรียนรู้ได้อีกด้วย สถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในหลายๆ แห่งได้นำศาสตร์ทางด้านศิลปะและดนตรีมาเป็นส่วนช่วยในการสร้างจุดดึงดูดใจ สร้างบรรยากาศการท่องเที่ยว และกระตุ้นการท่องเที่ยวให้กับชุมชน เช่น การบรรเลงดนตรีสด เปิดเพลงเสียงตามสายสลับกับการบอกเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวและประชาสัมพันธ์ข้อมูลต่าง ๆ เพื่อช่วยให้รู้สึกผ่อนคลายคล้อยตามไปกับบรรยากาศการท่องเที่ยวแล้วยังสามารถสะท้อนวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชนหรือสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ เป็นต้น โดยผ่านการฟัง การใช้งานศิลปะต่าง ๆ ได้แก่ จิตรกรรม ประติมากรรม และงานติดตั้ง ที่มีความสอดคล้องกับวัฒนธรรม ทำให้เกิดบรรยากาศแห่งการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้ อันช่วยให้เกิดสุนทรียะและสร้างประสบการณ์การรับรู้ทางด้านศิลปะและดนตรีแก่นักท่องเที่ยวที่มาเยือนด้วยเช่นกัน

การรับรู้ที่เกิดจากประสบการณ์นั้นมีหลายทาง มีทั้งการเห็น การได้ยิน ได้สัมผัส ได้ลิ้มรส สร้างความเข้าใจเป็นการรับรู้โดยตรง แต่หัวใจในการรับรู้ของศิลปะทางด้านทัศนศิลป์คือ การมองเห็น ซึ่งการมองเห็นนั้นเป็นคำควบคู่กันระหว่างการมองและการเห็นส่วนในทางสุนทรียศาสตร์ถือว่า การรับรู้ทางตา และการรับรู้ทางหู เป็นการรับรู้ขั้นสูง เพราะสามารถเชื่อมโยงกับจิต และปัญญาได้โดยตรง (Uanan, 1987) ดังนั้น หูและตา จึงนับเป็นประสาทสัมผัสการรับรู้ที่ให้คุณค่าทางสุนทรียะสูงที่สุด เพราะเป็นการรับรู้ที่ก่ออารมณ์ความรู้สึกได้อย่างละเอียดอ่อนและลึกซึ้ง สามารถส่งอารมณ์ให้ถึงขั้นปีติสสานต์ (ecstasy) ซึ่งถือกันว่าเป็นภาวะของอารมณ์ขั้นสูงสุด (Soonpongsri, 2013)

จากที่กล่าวมาข้างต้นว่า การรับรู้ทางตาและหูสามารถก่ออารมณ์ได้ละเอียดลึกซึ้ง ดังนั้นการสร้างผลงานศิลปะที่เกิดจากการประกอบกันของภาพและเสียง จึงมีความน่าสนใจในการที่จะนำมาใช้ถ่ายทอดเรื่องราวของสิ่งที่จับต้องได้และจับต้องได้ เพื่อเป็นการเปิดประสบการณ์ใหม่ๆ ให้แก่ผู้ชมให้เกิดความนึกคิดกระตุ้นให้เกิดจินตนาการร่วมไปกับผลงานในชุมชน ทั้งยังช่วยสร้างจุดดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวได้มาเยี่ยมชม

แนวคิดทางศิลปะที่มีความเชื่อมโยงกับวัฒนธรรม

Sanghithkul (2005) กล่าวว่า “วัฒนธรรม” (Culture) หมายถึง ความดี ความงาม ความเจริญในชีวิตมนุษย์ ซึ่งปรากฏเป็นรูปต่างๆ เช่น ภาษา ขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปวิทยาการ ความเชื่อ การศาสนา เป็นต้น และได้ถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปยังรุ่นหลังๆต่อไปจนถึงปัจจุบัน วัฒนธรรมเป็นวิถีชีวิตของบุคคลในสังคมที่ได้สั่งสม เลือกรองร ปรับปรุง แก้ไขให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม และรักษาไว้ให้เจริญงอกงาม ใช้เป็นแนวทางการอยู่ร่วมกันของสังคม” การเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรม จึงเป็นกระบวนการหนึ่งที่สร้างความเข้าใจในวัฒนธรรมของชุมชน ก่อให้เกิดความรักและหวงแหนในศิลปวัฒนธรรม ซึ่งจะพัฒนาไปเป็นความร่วมมือที่จะทำนุบำรุงรักษาตามลำดับ (Department of Academic Affairs, 1997)

ปัจจุบันศิลปะมีบทบาทกับสังคมมากยิ่งขึ้น นอกเหนือจากศิลปินจะเป็นผู้สร้างสรรค์ผลงานเพื่อถ่ายทอดแนวคิดและแรงบันดาลใจไปยังสังคม ผลงานศิลปะยังถูกเผยแพร่และถูกนำออกจากสถานที่จัดแสดง เช่น หอศิลป์ หรือพิพิธภัณฑ์ ไปสู่การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนทั้งด้านเศรษฐกิจ วัฒนธรรม สังคม รวมไปถึงพัฒนาจิตใจของคนในชุมชนอีกด้วย

ศิลปะจึงนับเป็นสื่อกลางอย่างหนึ่งของสังคมและชุมชน ที่สามารถเป็นส่วนช่วยถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจ และการเห็นคุณค่าในงานศิลปวัฒนธรรม เนื่องจากศิลปะเป็นพฤติกรรมการแสดงออกของมนุษย์ที่แสดงออกซึ่งอารมณ์ ความรู้สึก ความเชื่อหรือความคิดของตน สื่อออกมาในรูปแบบต่าง ๆ เป็นองค์ประกอบของวัฒนธรรมในการตอบสนองความพึงพอใจ ให้ความรู้สึกเพลิดเพลิน และการแสดงซึ่งอารมณ์สุนทรียะ อีกทั้งเป็นตัวแทนของความหมายและระบบคุณค่าของสังคมวัฒนธรรมที่ได้สืบทอดต่อกันมา ศิลปะจึงไม่ถูกแยกออกจากบริบททางวัฒนธรรม และสังคมก็ไม่สามารถคงอยู่ได้ด้วยตนเองโดยปราศจากรากเหง้า (Vetkan, 2008)

บทบาทของศิลปะที่เป็นส่วนช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จึงเป็นอีกหนทางหนึ่งที่นักท่องเที่ยวจะได้เรียนรู้วัฒนธรรม วิถีชีวิตความเป็นอยู่เปิดประสบการณ์ใหม่ๆไปพร้อมกับความเพลิดเพลินในการท่องเที่ยว การหาแนวทางที่เหมาะสมในการนำศิลปะเข้าไปแทรกซึมเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนที่มีความแตกต่างกันไปตามวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของแต่ละพื้นที่จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง ตลาดน้อยเป็นชุมชนที่มีประวัติทางวัฒนธรรมยาวนานถึง 200 ปี ประกอบกับการตั้งรกรากของผู้คนหลากหลายเชื้อชาติและศาสนา จึงเป็นเสน่ห์ของพื้นที่ชุมชนทางวัฒนธรรม ทั้งสิ่งปลูกสร้างที่แสดงถึงวัฒนธรรมของผู้คนเชื้อสายจีนอย่างศาลเจ้า โบสถ์ของชุมชนผู้นับถือศาสนาคริสต์นิกายคาทอลิก วัดแบบนิกายมหายาน ตลอดจนต้นไทรที่ผูกผ้าสามสี เป็นต้น สิ่งเหล่านี้รวมถึงสภาพแวดล้อมในชุมชนเป็นแรงดึงดูดผู้คนภายนอกให้อยากเข้ามารู้จัก จึงเกิดกิจกรรมที่สามารถพบเห็นได้เมื่อเดินทางเข้าไปในชุมชน หลักๆคืองานศิลปะมีทั้งประเพณีจิตรกรรม ประติมากรรม และงานติดตั้ง ที่มีความตั้งใจให้สอดคล้องกับวัฒนธรรม ทำให้เกิดบรรยากาศแห่งการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้ แต่มีข้อน่าสังเกตที่พบในการนำ

ศิลปะเข้าไปในชุมชนคือ ความแปลกแยกจากสภาพแวดล้อมของชุมชนที่อาจเกิดขึ้นได้ ดังนั้นแนวทางในการใช้ศิลปะเป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดเรื่องราวทางวัฒนธรรม จึงควรทำให้เกิดความประทับใจและติดตรึงใจจากประสบการณ์การรับรู้ส่งเสริมให้เกิดจินตนาการที่มีความสัมพันธ์สอดคล้องร่วมไปกับชุมชน กระบวนการสร้างงานศิลปะในพื้นที่วัฒนธรรมจึงเป็นส่วนสำคัญที่ควรคำนึงทั้งความต้องการและยินดีในการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อให้ผลงานศิลปะมีความเหมาะสม ไม่เป็นสิ่งแปลกแยกจากผู้คนหรือสภาพแวดล้อม และถูกรักษาไว้โดยชุมชน นอกจากนี้ การใช้มรดกทางวัฒนธรรมมาพัฒนาพื้นที่ในการเรียนรู้ศิลปะของชุมชน ผู้ที่อยู่ในชุมชนตลาดน้อยควรปลูกฝังให้ลูกหลานได้เข้าใจในวัฒนธรรม วิถีชีวิตของชุมชน ซึ่งการปลูกฝังค่านิยมในคนรุ่นหลังย่อมต้องอาศัยเวลาและการสร้างเสริมประสบการณ์การเรียนรู้ การสร้างประสบการณ์เชิงสุนทรีย์ผ่านงานศิลปะเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้เยาวชนในตลาดน้อยค่อยๆซึมซับและเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมในชุมชน เกิดความรักและความห่วงใย อีกทั้งยังสามารถถ่ายทอด เผยแพร่อัตลักษณ์ของชุมชน อันจะนำมาซึ่งความเข้มแข็งของวัฒนธรรมในชุมชนและพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต่อไป

แนวคิดทางดนตรีที่มีความเชื่อมโยงกับวัฒนธรรม

วัฒนธรรมมีความหมายครอบคลุมถึงทุกสิ่งทุกอย่างอันเป็นแบบแผนในการคิดการกระทำอันแสดงออกถึงวิถีชีวิตของมนุษย์ในสังคมของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง วัฒนธรรมมีทั้งสาระและรูปแบบที่เป็นระบบความคิด วิธีการ (Supha, 1993) ดนตรีเป็นส่วนหนึ่งของสาระทางวัฒนธรรมที่สามารถบอกเล่าเรื่องราวความเชื่อและวิถีชีวิตของสังคม สีสันและความงามของดนตรีในแต่ละภูมิภาค หากจะมีความคล้ายคลึงหรือแตกต่างกันได้นั้นย่อมขึ้นอยู่กับบริบทของแต่ละสังคม อันสะท้อนให้เห็นถึงอัตลักษณ์ของวัฒนธรรมต่างๆ ที่ได้เชื่อมโยงและหลอมรวมอยู่ในสังคมนั้นๆ ชุมชนตลาดน้อยเป็นชุมชนโบราณริมน้ำที่มีการเชื่อมโยงหลากหลายวัฒนธรรมชนชาติและศาสนาทั้ง ไทย จีน ญวน คริสต์ และอื่นๆ ความงามและสุนทรีย์ของแต่ละวัฒนธรรมที่ถูกส่งต่อผ่านพิธีกรรม ความเชื่อขนบธรรมเนียมประเพณีและวิถีชีวิตย่อมถ่ายทอดเรื่องราวได้ตรึงถึงดนตรีที่ได้แฝงตัวอยู่ในทุกวัฒนธรรมต่าง ๆ เหล่านี้ด้วย

การนำดนตรีเข้ามาบอกเล่าเรื่องราวต่าง ๆ นั้น นอกจากช่วยให้ผู้ฟังเกิดสุนทรีย์แล้วยังทำให้ง่ายต่อการจดจำเรื่องราวที่สะท้อนผ่านเนื้อหาของบทเพลง สำหรับในบทความนี้ขอยกตัวอย่างบทเพลงเสน่ห์สงขลา ประพันธ์โดยศิลปิน ศุ บุญเลี้ยง ซึ่งได้ถ่ายทอดเนื้อหาเกี่ยวกับเมืองสงขลา สถานที่ท่องเที่ยว วัฒนธรรมและของดีเมืองสงขลา ปัจจุบันบทเพลงดังกล่าวได้ถูกนำเสนอสำหรับการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวจังหวัดในโอกาส

ดนตรีวัฒนธรรมชุมชนตลาดน้อย ถือเป็นแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม นอกจากจะช่วยส่งเสริมและสร้างบรรยากาศการท่องเที่ยว เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสกลิ่นอายของวัฒนธรรมและได้รับประสบการณ์เชิงสุนทรีย์ผ่านการท่องเที่ยวได้มากขึ้นแล้ว ยังช่วยให้เกิดพื้นที่

สำหรับการแสดงออกร่วมกันของสมาชิกหรือศิลปินในชุมชนซึ่งต้องการบอกเล่าเรื่องราวผ่านมุมมองของคนในชุมชนเอง ซึ่งทำให้เกิดพื้นที่แห่งการเรียนรู้ร่วมกันผ่านกิจกรรมดนตรี เกิดการส่งต่อองค์ความรู้ในเชิงสุนทรียะผ่านการนำเสนอเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวในเชิงวัฒนธรรมต่อไปต่าง ๆ

สรุป

ศิลปะและดนตรีกับวัฒนธรรมในชุมชน

ชุมชนตลาดน้อยเป็นชุมชนโบราณที่มีการอยู่ร่วมกันของหลายเชื้อชาติและศาสนา ทั้งยังมีมรดกทางวัฒนธรรมที่มีการสืบทอดกันมาอย่างยาวนาน แนวคิดการเชื่อมโยงศิลปะและดนตรีกับวัฒนธรรมในชุมชนตลาดน้อย เน้นการใช้มรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนที่มีอย่างหลากหลาย เช่น สถาปัตยกรรม ประเพณี วิถีชีวิต เป็นต้น ให้โดดเด่นเป็นที่รู้จักในวงกว้างมากยิ่งขึ้น โดยนำศิลปะและดนตรีมาเป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดเรื่องราวทางวัฒนธรรมและการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน เป็นการเชื่อมโยงมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนตลาดน้อยและศาสตร์ทางด้านศิลปะและดนตรีเข้าด้วยกัน เพื่อสร้างจุดขาย สร้างจุดดึงดูดใจ และสร้างประสบการณ์ใหม่ๆ ให้แก่นักท่องเที่ยว ทั้งนี้การสร้างสรรคผลงานทางศิลปะและดนตรีในชุมชนวัฒนธรรม ควรเกิดจากชุมชน ศิลปินผู้เชี่ยวชาญภายในชุมชน และศิลปินภายนอกคอยเป็นผู้ชี้แนะแบบมีส่วนร่วมที่เน้นการผสมผสานอัตลักษณ์ชุมชนท้องถิ่นที่มีความหลากหลายทั้งด้านศาสนา ประเพณี ความเชื่อและวัฒนธรรมมากระดับให้มีความเป็นสากล ส่งเสริมรากฐานแห่งวัฒนธรรมของชุมชนตลาดน้อยให้นักท่องเที่ยวทุกเชื้อชาติ ศาสนา สามารถเข้าถึงและสัมผัสได้ อีกทั้งยังเป็นการเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้ร่วมสร้างประสบการณ์ใหม่ ในการสัมผัสและเกิดความรู้สึกร่วมไปกับเรื่องราวของชุมชนผ่านการเชื่อมโยงหลากหลายมิติ

ศิลปะและดนตรีกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ศิลปะและดนตรีเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนตลาดน้อย จากการศึกษาพบว่า การนำศิลปะและดนตรีเข้าไปแทรกแซง (Art and Music intervention) เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนตลาดน้อย เป็นการใชศาสตร์ทางด้านศิลปะและดนตรีเพื่อนำเสนอเรื่องราววัฒนธรรมในชุมชน สร้างจุดดึงดูดใจ สร้างประสบการณ์ใหม่ ๆ ให้แก่นักท่องเที่ยวได้สัมผัสเรียนรู้ และเกิดความรู้สึกร่วมไปกับวัฒนธรรมของชุมชนผ่านประสบการณ์เชิงสุนทรียะจากการมองเห็นจากผลงานศิลปะที่ศิลปินได้สร้างสรรค์ขึ้นแบบมีส่วนร่วมกับชุมชนโดยใช้มรดกทางวัฒนธรรมของชุมชน และจากการได้อินผ่านงานดนตรี การนำศิลปะและดนตรีเข้ามาแทรกแซงโดยการมีส่วนร่วมกับชุมชนตลาดน้อย เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นการเปิดโอกาสให้บุคคลภายนอกเข้ามามีส่วนร่วม (Intervention) ในการพัฒนาชุมชนตลาดน้อยเป็นการเชื่อมโยงชุมชนกับบุคคลภายนอกผ่าน

กระบวนการมีส่วนร่วม โดยใช้ศิลปะและดนตรีทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการสร้างความร่วมมือกันและใช้ประโยชน์จากพื้นที่ร่วมกัน

แนวทางในการนำอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมมาสื่อสารผ่านงานศิลปะและดนตรี ทำให้ผู้ที่อยู่ในชุมชนให้เกิดความรักและภูมิใจในวัฒนธรรมของตน นักท่องเที่ยวได้ร่วมสร้างประสบการณ์ใหม่ๆ ไปในพื้นที่ชุมชนทางวัฒนธรรม สร้างความประทับใจให้แก่นักท่องเที่ยว จะส่งผลกระทบอย่างยั่งยืนให้มีนักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชมอย่างสม่ำเสมอและมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวหน้าใหม่ที่ไม่เคยมีประสบการณ์ท่องเที่ยวชุมชนตลาดน้อยมาก่อน ทั้งยังมีส่วนช่วยในการกระตุ้นและสร้างบรรยากาศการท่องเที่ยวในชุมชนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม เช่น งานศิลปะที่สะท้อนเรื่องราวในอดีตของชุมชน การบรรเลงดนตรีสดหรือเปิดเพลงเสียงตามสายสลับกับการบอกเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยว ด้วยสำเนียงและเสียงดนตรีที่สามารถสื่อถึงความหลากหลายทั้งด้านศาสนา ประเพณี ความเชื่อและวัฒนธรรม นอกจากจะช่วยให้รู้สึกผ่อนคลายและคล้อยตามไปกับบรรยากาศการท่องเที่ยวแล้วยังสามารถสะท้อนวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชน อันจะช่วยให้นักท่องเที่ยวได้เปิดประสบการณ์ใหม่ๆ ตื่นตาตื่นใจไปงานศิลปะที่ได้เห็นและเสียงดนตรีที่ได้ยินไปตามประสบการณ์การรับรู้ของตัวนักท่องเที่ยวแต่ละคน ซึ่งสามารถนำมาเป็นจุดขายเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว ขับเคลื่อนเศรษฐกิจของชุมชน สร้างรายได้ให้คนในชุมชน จนไปถึงการพัฒนาให้ชุมชนตลาดน้อยเป็นชุมชนที่มีชื่อเสียงด้านแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต่อไป ทั้งนี้การนำแนวทางการได้รับประสบการณ์เชิงสุนทรีย์ ทางด้านศิลปะและดนตรีโดยใช้การรับรู้ผ่านการเห็นและได้ยิน คือ “ตา ดู หู ฟัง” เข้ามาร่วมในการส่งเสริมวัฒนธรรมกับชุมชน ควรคำนึงถึงความสอดคล้องกับวัฒนธรรมของชุมชน ความต้องการของชุมชน การมีส่วนร่วมของชุมชน และผลกระทบที่จะเกิดขึ้นแก่ชุมชนให้น้อยที่สุดเพื่อไม่ก่อให้เกิดความเดือนร้อนและความขัดแย้งในพื้นที่

แนวทางการใช้พื้นที่ด้านศิลปะและดนตรีในชุมชนทางวัฒนธรรม

ข้อควรคำนึงในการใช้พื้นที่ด้านศิลปะและดนตรีของชุมชนตลาดน้อย โดยเฉพาะปัญหาการรบกวนด้านเสียง สิ่งแวดล้อม และพื้นที่การของการวางชิ้นงานด้านศิลปะในชุมชนที่ผู้จัดงานศิลปะและดนตรี ต้องคำนึงแนวคิดที่ว่า การสร้างพื้นที่เพื่อคนทุกคน (Inclusive space) ควรเกิดจากการร่วมมือ (Participatory) ของผู้ที่อยู่ในชุมชน โดยรูปแบบที่ชุมชนมีส่วนร่วมในการสร้างและจัดการพื้นที่สาธารณะนั้น อาจนำมาจากการเรียนรู้เรื่องพื้นที่สาธารณะของชุมชนในอดีต โดยเฉพาะชุมชนที่มีกิจกรรมค้าขายและผู้คนแวะเวียนมาใช้พื้นที่ 11 อาคารริมน้ำต่าง ๆ มีการจัดพื้นที่หน้าร้านของแต่ละร้านเพื่อเพิ่มนักท่องเที่ยว หรือการใช้พื้นที่เพื่อจัดงานศิลปะและดนตรีอาจกีดขวางพื้นที่ของชุมชนได้ จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องทำความเข้าใจคนในพื้นที่และจัดพื้นที่ของงานศิลปะให้เป็นลักษณะพื้นที่สาธารณะอย่างแท้จริงที่ทุกคนได้ประโยชน์ร่วมกัน โดยส่งเสริมให้แต่ละบ้านได้ร่วมแรงร่วมใจกันสร้างศิลปะขึ้น จะทำให้คนในชุมชนได้ประโยชน์จากพื้นที่ส่วนนี้ร่วมกัน โดยแต่ละบ้านมีหน้าที่รับผิดชอบในส่วนที่ติด

กับโครงสร้างเรือนของตนเอง แต่การใช้งานนั้นเปิดโอกาสให้ทั้งชุมชนได้ใช้ในหลายโอกาส ทั้งในการค้า และการอยู่อาศัย เป็นการสร้างโครงสร้างหน้าที่ความรับผิดชอบผ่านชุมชนอย่างเป็นระบบเพื่อลด ข้อจำกัดและปัญหาที่อาจเกิดขึ้นหลังจากมีการจัดการศิลปะและดนตรีขึ้น

ทั้งนี้ข้อจำกัดในการนำเสนอศิลปะและดนตรีที่เกิดจากการเรียนรู้จากอดีต คือการสร้างพื้นที่ สาธารณะในชุมชนวัฒนธรรมแบบมีฉันทามติร่วมกัน โดยต้องไม่ใช้การจัดหาพื้นที่เพื่อให้คนมาใช้งาน ร่วมกันแต่เป็นการสร้างจิตสำนึกสาธารณะในการสร้างและจัดการพื้นที่โดยทุกคนเพื่อชุมชนอย่างแท้จริง ข้อเสนอแนะคือในยุคที่ภาระของการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะถูกทำให้เป็นของรัฐแต่เพียงผู้เดียว จำเป็นอย่างยิ่งที่ศิลปินทั้งภายในและภายนอกชุมชน ผู้นำชุมชน คนในชุมชน และนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวต้องคำนึงถึงการอยู่ร่วมกันแบบคำนึงถึงสิ่งแวดล้อมด้านเสียง พื้นที่การจัดการศิลปะ ตลอดจน ปัญหาด้านการจราจร ปัญหาด้านขยะที่อาจก่อให้เกิดมลพิษแก่ชุมชน ทั้งก่อนและหลังที่มีการจัดงาน ศิลปะเสร็จสิ้น อาจกล่าวได้ว่า “เป็นการจัดทำแผนชุมชนด้านศิลปะและดนตรีที่เรียนรู้จากการปฏิบัติ จริง (Interactive Learning interaction)” เพื่อก่อให้เกิดการจัดงานด้านศิลปะและดนตรีกับชุมชนทาง วัฒนธรรมอย่างมีความสอดคล้องเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับชุมชนอย่างแท้จริง เป็นการสร้างประสบการณ์ เชิงสุนทรียะทางด้านศิลปะและดนตรีให้กับนักท่องเที่ยวทำให้การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ของชุมชนตลาดน้อยเป็นไปอย่างราบรื่นและที่สำคัญ เป็นกลไกที่นำมาใช้ขับเคลื่อนในการส่งเสริมการ ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้แก่ชุมชนโดยการมีส่วนร่วมเพื่อสร้างจุดดึงดูดให้กับนักท่องเที่ยว สร้างรายได้ ให้คนในชุมชน และขับเคลื่อนเศรษฐกิจของชุมชนให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

- City Planning Department. (2015). *Guidelines for Conservation and Rehabilitation in the Talad Noi Area and Continuous Area* (In Thai). Bangkok: Arsom Silp.
- Department of Academic Affairs. (1997). *Cultural Aesthetics* (In Thai). Bangkok: Kurusapa Printing.
- Lamrat, B. & Disatapundhu, S. (2018). *The Planning of Cultural Routes to Enhance Tourism Experience of Talad-Noi* (In Thai). (Master thesis). Chulalongkorn University, Bangkok.
- Office of the Basic Education Commission. (2008). *Basic Education Core Curriculum (2008)*. Bangkok: Agricultural Co-Operative Federation Of Thailand Printing House.
- Pichayapaiboon, P. (2017). *Psychology of Art: The Empirical Aesthetics* (In Thai). Bangkok: Chulalongkorn University Printing House.

- Pinkaeo, K. (2013). *Cultural Tourism* (In Thai). Retrieved June 22, 2020 from <http://tourismdan1.blogspot.com>.
- Rattapattanakul, N. (2003). Small Market: Development of the Jake Community in Bangkok (In Thai). *Arts and Culture*. 24(4), 162-165.
- Sanghitkul, A. (2005). *Department of Fine Arts and the Management of Arts and Cultural Property: Past Present and Future* (In Thai). Retrieved June 23, 2020 from <http://www.finearts.go.th/songkhlaibrary/hm/component/smileybook/book/346.html>.
- Soonpongsri, K. (2013). *Aesthetics* (In Thai). Bangkok: Chulalongkorn University Printing House.
- Sriratana, P. (1999). *Aesthetics in Visual Arts* (In Thai). Bangkok: Odeon Store.
- Strategy and Evaluation Department. *Bangkok 20-year Development Plan* (2013-2032). Retrieved June 23, 2020 from <http://www.bangkok.go.th/upload/user/00000130/Logo/document/1PlanDevelopBangkok20Year2556-2575.pdf>.
- Suan Sunandha Rajabhat University, Faculty of Fine Arts. (2003). *Aesthetic for Life* (In Thai). Bangkok: Semadharma.
- Suphap, S. (1993). *Thai Society and Culture. Values, Family, Traditions* (In Thai). Bangkok: Thai Wattanapanich Printing.
- Uanan, M. (1987) *Teaching Document Theory, Knowledge and Art Studies* (In Thai). Bangkok: Srinakharinwirot University.
- Uanan, M. (2002). *Reformed Art Studies: Background, Philosophy, Principles, Evolution of Curriculum, Teaching and Learning Theory and Research. (2nd ed.)* (In Thai). Bangkok: Chulalongkorn University.
- Vetkan, C. (2008). *Management of Visual Arts Learning on the Basis of Community culture* (In Thai). Bangkok: Chulalongkorn University Printing House.
- Yodkaew, S. (2017). Aesthetics of Emotional States. *Veridian E -Journal Silpakorn University, Thai version, Humanities, Social Sciences and Arts*. 10(3), 2811-2825. Retrieved June 23, 2020, from <https://www.tci-thaijo.org/index.php/Neridian-E-Journal/article/view/115917>.